

การแพทย์ทางเลือก

จักรกฤษณ์ ภูมิสวัสดิ์, พ.บ.*

การแพทย์ทางเลือก (Alternative Medicine) เป็นเทคนิควิธีการทางการแพทย์อื่นๆ ที่ไม่เป็นที่รู้จักหรือยอมรับอย่างเป็นทางการ โดยบุคลากรทางการแพทย์ในระบบการแพทย์กระแสหลักหรือการแพทย์แผนปัจจุบัน (Conventional or Allopathic Medicine) กล่าวคือ ไม่ได้มีการสอนในโรงเรียนแพทย์ หรือไม่มีการจัดบริการในโรงพยาบาล หรือสถาบันการแพทย์แผนปัจจุบัน เทคนิคเหล่านี้ส่วนใหญ่จะมีลักษณะ "ไม่กระทำต่อร่างกายอย่างรุนแรง" (non-invasive) หรือ "ไม่ใช่เภสัชภัณฑ์ที่เป็นสารเคมี" (non-pharmaceutical)

นอกจากนี้ ยังมีคำที่ใช้กล่าวถึงระบบการแพทย์หรือศาสตร์ หรือเทคนิคของศาสตร์ในการดูแลสุขภาพที่มีลักษณะ และความหมายใกล้เคียงดังกล่าว เช่น unorthodox medicine, non-conventional medicine, holistic, traditional medicine, ethno-medicine, natural medicine เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าการนิยามดังกล่าว เป็นการยึดถือการแพทย์แผนตะวันตกเป็นปทัสถานในขณะที่ปัจจุบันมีแนวโน้มมากขึ้น ที่จะมองว่าการแพทย์ทุกระบบที่ดำรงอยู่ในสังคมต่างก็ล้วนแต่มีฐานะเป็นทางเลือกด้วยกันทั้งสิ้น และมีจุดแข็งจุดอ่อนที่ต่างกัน แม้กระทั่งองค์การอนามัยโลกยังได้เสนอทัศนะที่เน้นความเป็นไปได้ของแต่ละระบบการแพทย์ที่จะเสริม หรือชดเชยส่วนที่ระบบการแพทย์อื่นที่ขาดไปหรือไม่สมบูรณ์ ซึ่งการเสริมหรือชดเชยนี้อาจเรียกได้ว่าเป็น Complementary Medicine โดยที่จุดเด่นของศาสตร์สุขภาพทางเลือกส่วนใหญ่ คือการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม

มีประเด็นให้พิจารณา คือ

1. ได้มีการออกพระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ ฉบับใหม่ (ปัจจุบัน - 2542) โดยยกเลิก

พรบ. เก่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2479 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมรวม 9 ฉบับ และให้ใช้ พรบ. ใหม่ปี พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องคือ ในมาตรา 4 ตอนที่ 1 ได้กำหนดคำจำกัดความของ "การประกอบโรคศิลปะ" หมายความว่า "การประกอบวิชาชีพที่กระทำหรือมุ่งหมายจะกระทำต่อมนุษย์เกี่ยวกับการตรวจโรค การวินิจฉัยโรค การบำบัดโรค การป้องกันโรค การส่งเสริม และการฟื้นฟูสุขภาพ การผดุงครรภ์ แต่ไม่รวมถึงการประกอบวิชาชีพทางการแพทย์และสาธารณสุขอื่นตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นๆ"

มีการแบ่งสาขาตาม มาตรา 5 เป็นสาขาต่างๆ ได้แก่

1. สาขาการแพทย์แผนไทย ได้แก่ เวชกรรมไทย เภสัชกรรมไทย เภสัชกรรมไทย การผดุงครรภ์ไทย และการแพทย์แผนไทยประเภทอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยคำแนะนำของคณะกรรมการ

2. สาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์

3. สาขากายภาพบำบัด

4. สาขาเทคนิคการแพทย์

5. สาขาอื่นตามที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา ประเด็นคือ ในสาขาคำข้อ (5) สามารถมีได้อีกหลายศาสตร์ นอกจากนี้ยังกำหนดไว้ในมาตรา 31 คือ "ให้รัฐมนตรีโดยแนะนำของคณะกรรมการมีอำนาจอนุญาตให้บุคคลใดทำการประกอบวิชาชีพที่กระทำต่อมนุษย์หรือมุ่งหมายจะกระทำต่อมนุษย์เกี่ยวกับ การตรวจโรค การวินิจฉัยโรค การบำบัดโรค การป้องกันโรค การส่งเสริม และการฟื้นฟูสุขภาพ และการผดุงครรภ์ โดยอาศัยศาสตร์ หรือความรู้จากต่างประเทศ ซึ่งวิชาชีพดังกล่าวยังมิได้มีกฎหมายรับรองในประเทศไทย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด"

*ศูนย์ประสานงานการแพทย์ทางเลือกฯ กระทรวงสาธารณสุข

จากจุดนี้แสดงให้เห็นถึงความเปิดกว้างในประเด็นกฎหมายที่ยอมรับศาสตร์ต่างๆ ให้เข้ามาดูแลสุขภาพอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการเป็นการปรับตัวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะพื้นฐานแนวคิด ดังนั้น คงยังมีปัญหาอุปสรรคอยู่บ้างในเชิงปฏิบัติ

2. พิจารณาจากคำประกาศสิทธิผู้ป่วย ซึ่งประกาศร่วมกันระหว่าง แพทยสภา สภาการพยาบาล สภาเภสัชกรรม และทันตแพทยสภา และกระทรวงสาธารณสุข ทั้ง 10 ข้อ ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผู้ป่วยทุกคนมีสิทธิพื้นฐานที่จะได้รับบริการด้านสุขภาพ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

2. ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับบริการจาก **ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ** โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ เนื่องจากความแตกต่างด้านฐานะ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สังคม ลัทธิการเมือง เพศ อายุ และลักษณะของความเจ็บป่วย

3. ผู้ป่วยที่ขอรับบริการด้านสุขภาพที่มีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลอย่างเพียงพอ และเข้าใจชัดเจนจาก **ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ** เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถ เลือกตัดสินใจ

ในการยินยอมหรือไม่ยินยอมให้ **ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ** ปฏิบัติต่อตน เว้นแต่เป็นการช่วยเหลือรีบด่วนหรือจำเป็น

4. ผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะเสี่ยงอันตรายถึงชีวิต มีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือรีบด่วนจาก **ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ** โดยทันทีตามความจำเป็นแก่กรณี โดยไม่คำนึงว่าผู้ป่วยจะร้องขอความช่วยเหลือหรือไม่

5. ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับทราบชื่อ สกุล และประเภทของ **ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ** ที่เป็น **ผู้ให้บริการแก่ตน**

6. ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะขอความเห็นจาก **ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ** อื่นที่มีได้เป็นผู้ให้ บริการแก่ตน และมีสิทธิในการขอแลกเปลี่ยนผู้ให้บริการและสถานบริการ

7. ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับการปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง จาก **ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ** โดยเคร่งครัด เว้นแต่จะได้ความยินยอมจากผู้ป่วย หรือการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย

8. ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลอย่างครบถ้วน ในการตัดสินใจเข้าร่วม หรือถอนตัวจากการเป็นผู้ถูกทดลองในการทำวิจัยของ **ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ**

9. ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลเฉพาะของตนที่ปรากฏในเวชระเบียนเมื่อร้องขอ ทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าวต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่น

10. บิดา มารดา หรือผู้แทนโดยชอบธรรม อาจใช้สิทธิแทนผู้ป่วยที่เป็นเด็กอายุยังไม่เกินสิบแปดปี บริบูรณ์ ผู้บกพร่องทางกาย หรือจิตซึ่งไม่สามารถใช้สิทธิด้วยตนเองได้

เมื่อเอาสองเรื่องมาผนวกกันจะเห็นว่าขณะนี้โครงสร้างทางข้อกฎหมาย และสภาวิชาชีพ พร้อมทั้งจะรับความเปลี่ยนแปลงทางเลือกที่จะเกิดขึ้นแล้ว แต่จะเป็นอย่างไรและอนาคตต่อไปเป็นอย่างไรคงเป็นเรื่องที่ต้องรอ และเฝ้าติดตามต่อไป